Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
prednesené 22. marca 2017 [1]

Vec C-329/15

ENEA SA
proti
Prezes Urzędu Regulacji Energetyki

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Sąd Najwyższy (Najvyšší súd, Poľsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Článok 107 ods. 1 ZFEÚ – Štátna pomoc – Povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou – Dodávateľ elektrickej energie, ktorého základné imanie vlastní štát – Pojem ‚výhody' – Zvýšenie dopytu – Pripísateľnosť štátu – Legislatívne opatrenie – Neexistencia použitia štátnych prostriedkov – Článok 108 ods. 3 ZFEÚ – Protiprávne vykonanie štátnej pomoci – Priamy účinok – Možnosť dodávateľov elektrickej energie, ktorí majú povinnosť zásobovania, odvolávať sa na priamy účinok – Peňažná sankcia v prípade nesplnenia povinnosti zásobovania – Vylúčenie v prípade protiprávneho vykonania štátnej pomoci"

I. Úvod

1. Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý na Súdny dvor podal Sąd Najwyższy (Najvyšší súd, Poľsko), sa formálne týka výkladu článku 107 ods. 1 ZFEÚ, ale vzťahuje sa aj na výklad článku 108 ods. 3 ZFEÚ. [2]

2. Tento návrh bol podaný Súdnemu dvoru v spore medzi spoločnosťou ENEA S.A. (ďalej len „ENEA") a predsedom Urzędu Regulacji Energetyki (Úrad pre reguláciu energetického hospodárstva, Poľsko, ďalej len „URE"), ktorého predmetom je uloženie peňažnej pokuty predsedom URE spoločnosti ENEA z dôvodu, že táto spoločnosť porušila svoju povinnosť zásobovania [3] elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou spolu s výrobou tepla (ďalej len „elektrická energia vyrobená kogeneráciou").

3. Nie je sporné, že ENEA nedodržala povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou, ktorú jej ukladala vnútroštátna právna úprava. ENEA však napriek tomu tvrdila, že táto povinnosť zásobovania predstavuje štátnu pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

4. Z dôvodov vysvetlených nižšie sa domnievam, že uvedenú povinnosť zásobovania nemožno posúdiť ako štátnu pomoc, keďže výhoda, ktorú priznáva výrobcom tohto typu elektrickej energie, sa neposkytuje zo štátnych prostriedkov.

1 Jazyk prednesu: francúzština.

2 Pozri body 130 až 141 týchto návrhov.

3 O kvalifikácii nie povinnosti nákupu, ale v skutočnosti povinnosti zásobovania, pozri bod 38 týchto návrhov.

II. Právny rámec

5. Článok 9a ods. 8 Ustawa Prawo Energetyczne (zákon o energiách) [4], ktorý bol zavedený novelou zo 4. marca 2005 [5], stanovuje povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou. Podľa tohto ustanovenia:

„Energetické podniky, ktoré sa zaoberajú výrobou elektrickej energie alebo obchodovaním s ňou a túto energiu predávajú koncovým odberateľom pripojeným k elektrickej sieti na území Poľskej republiky, sú v rozsahu stanovenom právnymi predpismi prijatými na základe ods. 10, povinné vykupovať [elektrickú energiu vyrobenú kogeneráciou] z energetických zdrojov nachádzajúcich sa na území [Poľskej republiky] a pripojených k elektrickej sieti."

6. Podľa článku 56 ods. 1 bodu 1a zákona o energiách:

„Peňažnou pokutou sa potrestá každá osoba… ktorá nedodrží svoju povinnosť nákupu elektrickej energie a tepla uvedenú v článku 9a ods. 6 až 8."

7. Článok 56 ods. 2 tohto zákona stanovuje:

„Peňažnú pokutu uvedenú v odseku 1 uloží predseda [URE]."

8. Článok 56 ods. 2b uvedeného zákona uvádza:

„Výnos z peňažných trestov uložených v prípadoch uvedených v odseku 1 bode 1a) z dôvodu nedodržania povinností uložených v článku 9a ods. 1 a 6 až 8, je príjmom Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej [Národný fond pre ochranu životného prostredia a vodné hospodárstvo, Poľsko]."

9. Na rok 2006 bol podiel, ktorý bolo potrebné dosiahnuť na splnenie tejto povinnosti nákupu, stanovený článkom 5 bodom 2 rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku zakupu energii elektrycznej wytwarzanej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła (vyhláška ministra hospodárstva a práce o presnom rozsahu povinnosti nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou z 9. decembra 2004 [6] (ďalej len „vyhláška").

10. Podľa tohto ustanovenia sa uvedená povinnosť nákupu považovala za splnenú, ak elektrická energia nakúpená z kombinovaných zdrojov energie pripojených k sieti alebo vyrobená dotknutým energetickým podnikom z jeho vlastných kombinovaných zdrojov energie, predstavovala v roku 2006 podiel najmenej vo výške 15 % z celkových ročných predajov elektrickej energie zákazníkom, ktorí nakupujú elektrickú energiu pre svoju vlastnú potrebu.

III. Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

11. ENEA je súkromnoprávnou spoločnosťou, ktorej 100 % vlastníkom je Poľská republika a ktorá vyrába, uvádza na trh a predáva elektrickú energiu.

12. Rozhodnutím z 27. novembra 2008 predseda URE uložil spoločnosti ENEA peňažnú pokutu vo výške 7 594 613, 28 poľských zlotých (PLN) (približne 2 011 813 eur) z dôvodu, že počas roka 2006 nesplnila povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, ktorú jej ukladal článok 9a ods. 8 zákona o energiách.

4 Dz. U. č. 135, položka 1144.

5 Dz. U. č. 62, položka 552.

6 Dz. U. č. 267, položka 2657.

13. Počas roka 2006 totiž množstvo elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, ktoré nakúpila a ďalej predala ENEA zákazníkom, ktorí nakupujú túto elektrickú energiu pre svoju vlastnú potrebu, predstavovalo iba 14,596 % z jej celkových predajov takýmto zákazníkom namiesto 15 % vyžadovaných článkom 5 bodom 2 vyhlášky.

14. ENEA podala žalobu proti rozhodnutiu predsedu URE na Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Okresný súd Varšava – súd pre ochranu hospodárskej súťaže a spotrebiteľov).

15. Rozsudkom z 15. decembra 2009 tento súd vyhovel žalobe spoločnosti ENEA a zrušil uloženú pokutu. Sąd Apelacyjny w Warszawie (Odvolací súd Varšava, Poľsko) však zrušil tento rozsudok rozsudkom vyhláseným 24. novembra 2010.

16. V nadväznosti na tento rozsudok Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Okresný súd Varšava – súd na ochranu hospodárskej súťaže a spotrebiteľov) zamietol žalobu spoločnosti ENEA rozsudkom z 27. septembra 2011, ktorý však Sąd Apelacyjny w Warszawie (Odvolací súd Varšava) rovnako zrušil rozsudkom vyhláseným 29. mája 2012.

17. Po treťom preskúmaní veci samej Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Okresný súd Varšava – súd na ochranu hospodárskej súťaže a spotrebiteľov) znovu zamietol žalobu spoločnosti ENEA rozsudkom z 10. decembra 2012.

18. Sąd Apelacyjny w Warszawie (Odvolací súd Varšava), rozhodujúc o odvolaní, rozsudkom vyhláseným 14. októbra 2013 znížil peňažnú pokutu uloženú spoločnosti ENEA na 3 600 000 PLN (približne 860 760 eur) vzhľadom na okolnosti veci samej, ako aj na mieru nesplnenia danej povinnosti.

19. Žalobkyňa podala kasačný opravný prostriedok proti tomuto rozsudku na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, a ktorý vyslovil nasledujúce pripomienky.

20. Medzi účastníkmi konania nie je sporné, že ENEA v priebehu roka 2006 nedodržala povinnosť uvedenú v článku 9a ods. 8 zákona o energiách. Spor v konaní o kasačnom opravnom prostriedku sa však týka zákonnosti uloženia peňažnej pokuty podľa článku 56 ods. 1 bodu 1a zákona o energiách z dôvodu nesplnenia povinnosti upravenej v článku 9a ods. 8 zákona o energiách.

21. Povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou neznamenala, že taký podnik, akým je ENEA, bol povinný prijať všetky ponuky na predaj elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou bez ohľadu na objem, cenu alebo iné parametre. Takýto podnik bol povinný predať koncovým odberateľom minimálny podiel elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou stanovený v roku 2006 na 15 % z množstva predaného týmto odberateľom. Tento podiel bolo možné dosiahnuť na jednej strane výrobou elektrickej energie kogeneráciou v rámci samotného podniku alebo na druhej strane nákupom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou od tretích výrobcov.

22. V prípade nadobudnutia od tretích výrobcov bola nadobúdacia cena elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou stanovená účastníkmi dohody, teda podnikom, ktorý mal povinnosť nákupu a výrobcom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou bez vonkajšieho zásahu.

23. Predseda URE však mal právomoc pri schvaľovaní tarify uplatňovanej každým energetickým podnikom definovať úroveň ceny elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, ktorú považoval za primerané náklady pri výpočte maximálnej ceny, ktorú bolo možné vyžadovať pri predaji elektrickej energie koncovým odberateľom.

24. Energetické podniky, ktorým bola uložená povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, v niektorých prípadoch nadobúdali túto energiu za cenu nižšiu než bola cena považovaná predsedom URE za primerané náklady. Napriek tomu sa však stalo aj to, že tieto podniky nakúpili elektrickú energiu vyrobenú kogeneráciou za cenu vyššiu než bola cena považovaná predsedom URE za primerané náklady a dokonca vyššiu než bola predajná cena koncovému odberateľovi stanovená v tarife dotknutého podniku schválenej predsedom URE.

25. Niekoľko energetických podnikov, ktoré nesplnili povinnosť uvedenú v článku 9a ods. 8 zákona o energiách, ako napríklad ENEA v spore vo veci samej, tak odmietlo ponuky na predaj elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou za cenu oveľa vyššiu ako bola úroveň zohľadnená predsedom URE pri schvaľovaní ich tarify.

26. Okrem toho v čase, keď došlo ku skutočnostiam rozhodným pre spor vo veci samej, bol na trhu s elektrickou energiou v Poľsku nedostatok elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou. Tento nedostatok viedol predsedu URE k prijatiu rôznych riešení, ktoré mali umelo zvýšiť objem tejto elektrickej energie, ako boli napríklad dohody o predaji tradičnej elektrickej energie výmenou za elektrickú energiu vyrobenú kogeneráciou.

27. Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že riešenie sporu vo veci samej závisí najmä od toho, ako sa so zreteľom na článok 107 ZFEÚ posúdi povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou stanovená v článku 9a ods. 8 zákona o energiách. Ak by sa táto povinnosť mala posúdiť ako štátna pomoc, vnútroštátny súd spresňuje, že táto schéma nebola oznámená Európskej komisii v súlade s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ.

28. Tento súd spresňuje, že má v úmysle vyložiť článok 107 ZFEÚ v tom zmysle, že uvedená povinnosť nepredstavuje štátnu pomoc z dôvodu, že na rozdiel od toho, čo tvrdí ENEA, nezahŕňa použitie štátnych prostriedkov a v tejto súvislosti odkazuje na judikatúru Súdneho dvora.[7]

29. Za týchto okolností Sąd Najwyższy (Najvyšší súd, Poľsko) rozhodol konanie prerušiť a Súdnemu dvoru položiť tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 107 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že povinnosť vykupovať [elektrickú energiu vyrábanú kogeneráciou] stanovená [vnútroštátnou právnou úpravou], predstavuje štátnu pomoc?

2. V prípade kladnej odpovede na prvú prejudiciálnu otázku, má sa článok 107 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že energetický podnik vo vlastníctve členského štátu, ktorému sa uložila povinnosť posúdená ako štátna pomoc, sa v konaní pred vnútroštátnym súdom môže dovolávať porušenia tohto ustanovenia?

3. V prípade kladnej odpovede na prvú a druhú prejudiciálnu otázku, má sa článok 107 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ vykladať v tom zmysle, že nezlučiteľnosť povinnosti vyplývajúcej z vnútroštátneho práva s článkom 107 ZFEÚ vylučuje možnosť uložiť podniku, ktorý si nesplnil povinnosť, peňažnú pokutu?“

IV. Konanie pred Súdnym dvorom

30. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol zapísaný do registra v kancelárii Súdneho dvora 3. júla 2015.

7 Rozsudky z 13. marca 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160); zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294); zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413), ako aj z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851).

31. ENEA, poľská vláda a Európska komisia predložili písomné pripomienky.

32. Na pojednávaní, ktoré sa konalo 11. januára 2017, sa zúčastnili a predniesli svoje pripomienky ENEA, poľská vláda a Komisia.

V. Analýza

33. Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd pýta Súdneho dvora, či povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou uložená vnútroštátnou právnou úpravou, o ktorú ide vo veci samej, treba posúdiť ako štátnu pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

34. Ďalšie dve otázky sú položené iba za predpokladu, že odpoveď Súdneho dvora na prvú otázku bude kladná. Z dôvodov vysvetlených nižšie navrhujem Súdnemu dvoru, aby odpovedal na túto prvú otázku záporne v tom zmysle, že povinnosť zásobovania, o ktorú ide vo veci samej, nepredstavuje štátnu pomoc. Napriek tomu na konci svojho výkladu pre úplnosť stručne preskúmam aj ďalšie dve otázky.

A. O existencii štátnej pomoci (prvá otázka)

35. Ak nie je Zmluvami ustanovené inak, podľa článku 107 ods. 1 ZFEÚ je pomoc poskytovaná v akejkoľvek forme členským štátom alebo zo štátnych prostriedkov, ktorá narúša hospodársku súťaž alebo hrozí narušením hospodárskej súťaže tým, že zvýhodňuje určité podniky alebo výrobu určitých druhov tovaru, nezlučiteľná s vnútorným trhom, pokiaľ ovplyvňuje obchod medzi členskými štátmi.

36. Podľa ustálenej judikatúry je pre kvalifikáciu štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ potrebné, aby boli splnené štyri podmienky, a to, že musí existovať zásah zo strany štátu alebo [8] zo štátnych prostriedkov, že tento zásah je schopný ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, že priznáva selektívnu výhodu svojmu príjemcovi a že narúša alebo hrozí narušením hospodárskej súťaže. [9]

37. S cieľom určiť, či sú tieto podmienky splnené za okolností sporu vo veci samej, treba presne identifikovať charakteristiky vnútroštátnej schémy, o ktorú ide v tomto spore.

1. O charakteristikách povinnosti zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej

38. Článok 9a ods. 8 zákona o energiách formálne zavádza povinnosť nákupu elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou. Zdôrazňujem však, že článok 5 bod 2 vyhlášky upravuje možnosť takého energetického podniku, ako je napríklad ENEA, splniť túto povinnosť nie nákupom, ale tým, že sám vyrobí elektrickú energiu kogeneráciou, ako to potvrdil vnútroštátny súd. [10] Myslím si preto, lebo túto povinnosť treba posúdiť nie ako povinnosť nákupu, ale ako povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou.

39. Podľa článku 9a ods. 8 zákona o energiách má túto povinnosť zásobovania každý energetický podnik, ktorá vyrába alebo dodáva elektrickú energiu a predáva ju koncovým odberateľom pripojeným k sieti na poľskom území (ďalej len „dodávateľ elektrickej energie“).

8 O kumulatívnej povahe podmienky pripísateľnosti a podmienky použitia štátnych prostriedkov pozri bod 63 týchto návrhov.

9 Pozri najmä rozsudky z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, bod 15 a citovanú judikatúru); zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 17 a citovanú judikatúru), ako aj z 21. decembra 2016, Komisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, bod 40).

10 Pozri bod 21 týchto návrhov.

40. Táto povinnosť znamená pre každého dodávateľa elektrickej energie povinnosť zásobiť sa elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou v rozsahu 15 % z množstva elektrickej energie predanej koncovým odberateľom počas roka. Inými slovami, 15 % elektrickej energie predanej ročne koncovým odberateľom musí pochádzať z elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou.

41. Predseda URE má právomoc uložiť peňažnú pokutu každému dodávateľovi elektrickej energie, ktorý nesplní svoju povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou. Spor vo veci samej sa týka práve peňažnej pokuty, ktorý predseda URE z tohto dôvodu uložil spoločnosti ENEA.

42. Treba ešte zdôrazniť, že nákup elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou sa neriadi žiadnym iným pravidlom. Predovšetkým kúpna cena je slobodne dohodnutá účastníkmi transakcie bez toho, aby verejné orgány stanovovali jej úroveň alebo hornú hranicu.

43. Maximálna cena, ktorú možno požadovať pri predaji elektrickej energie koncovým odberateľom, je však pre každého dodávateľa elektrickej energie schvaľovaná predsedom URE, ako to spresnil vnútroštátny súd. [11]

44. Činnosť Poľskej republiky na trhu s elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou sa tak obmedzuje na tieto dva zásahy:

– na jednej strane zavedenie povinnosti zásobovania uloženej dodávateľom elektrickej energie a

– na druhej strane určenie maximálnej ceny pre predaj elektrickej energie koncovým odberateľom, čo môže mať za následok obmedzenie schopnosti dodávateľov elektrickej energie preniesť dodatočné náklady vyplývajúce z povinnosti zásobovania na týchto odberateľov.

45. V tejto súvislosti ďalej zdôrazňujem, že dodávatelia elektrickej energie, ktorí majú povinnosť zásobovania, sú súkromnoprávne podniky, ktoré vykonávajú činnosť na účely dosiahnutia zisku, a to vrátane dodávateľov – ako je napríklad ENEA – ktorých väčšinu základného imania vlastní štát.

46. Pokiaľ ide konkrétnejšie o okolnosti sporu vo veci samej, zo spisu predloženého Súdnemu dvoru nevyplýva, že by sa rozhodnutia spoločnosti ENEA riadili inými hľadiskami ako hľadiskom jej obchodného záujmu.

47. V tejto súvislosti ENEA uviedla vo svojich písomných a ústnych pripomienkach, že počas roka 2005 uzavrela dve zmluvy o zásobovaní elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou, ktoré jej mali umožniť dosiahnuť hranicu 15 % vyžadovanú poľskou právnou úpravou pre rok 2006, ale že tieto zmluvy boli splnené iba čiastočne pre zvlášť mierne klimatické podmienky, ktoré počas tohto obdobia prevládali v Poľskej republike. [12]

48. ENEA však rovnako uznala, že počas roka 2006 odmietla niekoľko ponúk na predaj elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, ktorých cena sa pohybovala od 46 % do 75,6 % nad priemernou cenou elektrickej energie na konkurenčnom trhu. ENEA navyše spresnila, že peňažná pokuta, ktorá je predmetom konania vo veci samej, jej bola uložená pre jej rozhodnutie odmietnuť tieto ponuky predaja.

49. V tejto súvislosti vnútroštátny súd najprv zdôraznil, že bez ohľadu na to, že celé základné imanie žalobkyne vlastní štát, nezávislosť žalobkyne nebola obmedzovaná verejnými orgánmi, ktoré nedávali žiadne pokyny týkajúce sa plnenia povinnosti zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou. Tento súd ďalej uviedol, že správanie spoločnosti ENEA na trhu sa nijako neodlišuje od

11 Pozri body 23 až 25 týchto návrhov.

12 Keďže tento typ elektrickej energie sa vyrába spolu s teplom, pokles dopytu po teple má za následok pokles ponuky elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou.

správania subjektov ovládaných súkromným kapitálom, čo preukazuje najmä odmietnutie ponúk predaja uvedených vyššie z dôvodu ich ceny, ktorú ENEA považovala za neprimerane vysokú. Tento súd napokon spresnil, že ENEA vykonáva činnosť ako akciová spoločnosť a vo vzťahu k pravidlám hospodárskej súťaže sa s ňou zaobchádza rovnako, ako s každým iným súkromnoprávnym podnikom.

50. S prihliadnutím na tieto charakteristiky preskúmam existenciu štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ tak, že postupne preskúmam dodržanie podmienok pripomenutých v bode 36 týchto návrhov. Podľa môjho názoru schéma, o ktorú ide v spore vo veci samej, spĺňa všetky tieto podmienky s výnimkou podmienky týkajúcej sa použitia štátnych prostriedkov, čo vylučuje kvalifikáciu štátnej pomoci.

2. O existencii selektívnej výhody

51. Podľa ustálenej judikatúry sa za pomoc považujú zásahy, ktoré v akejkoľvek podobe môžu priamo alebo nepriamo podporovať podniky alebo ktoré treba považovať za hospodársku výhodu, ktorú by prijímajúci podnik nebol získal v bežných trhových podmienkach. [13]

52. Súdny dvor sa nevyjadril k tejto podmienke v rozsudku Association Vent De Colère! a i., ktorý sa týkal povinnosti nákupu elektrickej energie veterného pôvodu sprevádzanej mechanizmom náhrady dodatočných nákladov vyvolaných touto povinnosťou. [14]

53. Okrem toho sa Súdny dvor iba stručne zaoberal touto podmienkou v rozsudku PreussenElektra. V bode 54 tohto rozsudku totiž Súdny dvor uviedol, že nebolo sporné, že záväzok kupovať *za minimálne ceny* elektrickú energiu vyrobenú z obnoviteľných zdrojov energie prináša určitú hospodársku výhodu výrobcom tohto typu elektrickej energie, a to tým, že majú zaručené bez rizika vyššie zisky, ako keby túto výhodu nemali. V tejto súvislosti pripomínam, že minimálne ceny stanovené nemeckými orgánmi boli vyššie ako ekonomická hodnota tohto typu elektrickej energie. [15]

54. V tejto súvislosti je zjavné, že podniky vyrábajúce elektrickú energiu z obnoviteľných zdrojov získali výhodu v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, keďže im boli garantované predaje za vyššiu cenu než bola skutočná hodnota nimi vyrobenej elektrickej energie.

55. Okolnosti sporu vo veci samej sa však líšia od okolností, ktoré viedli k rozsudku PreussenElektra z dôvodu, že neexistuje minimálna cena pre nákup elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, ako som spresnil v bode 42 týchto návrhov. Súdnemu dvoru teda prináleží určiť, či samotná povinnosť zásobovania priznáva výhodu výrobcom výrobku, na ktorý sa táto povinnosť vzťahuje.

56. Myslím si, že je nepopierateľné, že je to skutočne tak.

57. Je pravda, že výhoda priznaná povinnosťou zásobovania je menej bezprostredná, keď nie je sprevádzaná minimálnou cenou, ktorá by bola vyššia ako ekonomická hodnota daného výrobku.

58. Praktickým účinkom tejto povinnosti zásobovania je však vyvolať zvýšenie dopytu po danom výrobku, ktoré by nenastalo za bežných podmienok na poľskom trhu s elektrickou energiou.

13 Pozri najmä rozsudky zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413, bod 79 a citovanú judikatúru), a zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 20 a citovanú judikatúru).

14 Pozri rozsudok z 19. decembra 2013 (C-262/12, EU:C:2013:851, bod 15).

15 Rozsudok z 13. marca 2001 (C-379/98, EU:C:2001:160, bod 56).

59. Takéto podnietenie dopytu po elektrickej energii vyrobenej kogeneráciou teda priznalo výhodu výrobcom tejto elektrickej energie. Zvýšenie dopytu po danom tovare totiž vedie k zvýšeniu množstva predaných tovarov a zároveň predajnej ceny týchto tovarov.[16] Konkrétnejšie povedané, povinnosť zásobovania zlepšila vyjednávaciu pozíciu výrobcov elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, keďže ich potenciálni zákazníci boli povinní kúpiť určité množstvo nimi vyrobenej elektrickej energie.

60. To je v podstate výhrada, ktorú má ENEA proti povinnosti zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, pretože táto povinnosť umožnila výrobcom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou vyžadovať kúpnu cenu vyššiu, ako je ekonomická hodnota tohto typu elektrickej energie a v niektorých prípadoch dokonca vyššiu ako maximálna cena pri predaji koncovým odberateľom stanovená predsedom URE.[17]

61. Zmenou bežných trhových podmienok v prospech výrobcov elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou teda povinnosť zásobovania priznáva výhodu týmto výrobcom v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

62. Okrem toho je nepochybné, že táto výhoda je selektívna ako to vyžaduje článok 107 ods. 1 ZFEÚ,[18] keďže zvýhodňuje iba výrobu elektrickej energie kogeneráciou.

3. O pripísateľnosti výhody Poľskej republike a neexistencii použitia štátnych prostriedkov

63. Podľa ustálenej judikatúry na to, aby sa zvýhodnenie mohlo považovať za pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, musí byť na jednej strane poskytnuté priamo alebo nepriamo zo štátnych prostriedkov a na druhej strane musí byť pripísateľné štátu. Výraz „pomoc poskytovaná členským štátom alebo zo štátnych prostriedkov“ bol teda vyložený Súdnym dvorom tak, že zahŕňa dve kumulatívne podmienky, ktoré sa týkajú financovania poskytnutej výhody, ktoré musí pochádzať zo štátnych prostriedkov, a rozhodnutia poskytnúť túto výhodu, ktoré musí byť pripísateľné štátu.[19]

64. V prejednávanej veci sa ENEA a Komisia domnievajú, že tieto dve podmienky sú splnené. Poľská vláda tvrdí, že nie je splnená ani jedna z týchto dvoch podmienok.

65. Z dôvodov vysvetlených nižšie si myslím, že poskytnutie výhody, o ktorú ide v spore vo veci samej, je pripísateľné Poľskej republike, ale že nezahŕňa použitie štátnych prostriedkov.

a) O zásahu inštitúcií odlišných od štátu

66. Prejednávaná vec sa týka poskytnutia výhody, ktoré so sebou prináša zásah inštitúcií odlišných od štátu, konkrétne dodávateľov elektrickej energie, ktorým je uložená povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou.

67. V tejto súvislosti z ustálenej judikatúry vyplýva, že nie je namieste rozlišovať medzi prípadmi, v ktorých pomoc poskytuje priamo štát a prípadmi, v ktorých sa pomoc poskytuje prostredníctvom verejnej alebo súkromnej inštitúcie, ktorú tento štát určil alebo zriadil.[20]

16 O klasickom opise účinkov zvýšenia dopytu po danom tovare pozri SAMUELSON P. A., NORDHAUS, W. D.: *Economics*. McGraw-Hill Higher Education, 2009, 19. vydanie, s. 55 a 56.

17 Pozri bod 48 týchto návrhov.

18 Pozri v tejto súvislosti rozsudok zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 22 a citovanú judikatúru).

19 Rozsudok z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, bod 16 a citovaná judikatúra); uznesenie z 22. októbra 2014, Elcogás (C-275/13, neuverejnené, EU:C:2014:2314, bod 21). Pozri tiež BACON, K.: *European Union Law of State Aids*. OUP, Oxford, 2013, 2. vydanie, č. 2.96 a nasl.; PIERNAS LÓPEZ , J. J.: *The Concept of State Aid Under EU Law*. OUP, Oxford, 2015, kapitola 6.

20 Pozri najmä rozsudky z 22. marca 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, bod 21), ako aj z 15. júla 2004, Pearle a i. (C-345/02, EU:C:2004:448, bod 34 a citovanú judikatúru).

68. Zahrnutie výhod poskytovaných prostredníctvom inštitúcií odlišných od štátu do pôsobnosti článku 107 ods. 1 ZFEÚ má oprávnene za cieľ zachovať potrebný účinok zákazu štátnej pomoci. Súdny dvor totiž spresnil, že právo Únie nemôže pripustiť, aby sa pravidlá štátnej pomoci obchádzali len tým, že sa vytvoria nezávislé inštitúcie poverené rozdeľovaním pomoci.[21] Inými slovami, táto judikatúra má zabrániť riziku nedostatočného zahrnutia.

69. Rozhodnutie zahrnúť výhody poskytované prostredníctvom organizácií odlišných od štátu však ukazuje aj osobitné riziko nadmerného zahrnutia výhod, ktoré nie sú pripísateľné štátu alebo ktoré so sebou neprinášajú použitie štátnych prostriedkov. Predovšetkým treba mať na pamäti, že štátnu pomoc nepredstavujú výhody, ktorých poskytnutie je síce povinne stanovené štátom, ale ktoré nezahŕňajú použitie štátnych prostriedkov.[22]

70. V kontexte výhod poskytovaných inštitúciami odlišnými od štátu, má tak výklad podmienok pripísateľnosti štátu a použitia štátnych prostriedkov za cieľ stanoviť rovnováhu medzi týmito rizikami nedostatočného zahrnutia a nadmerného zahrnutia. S prihliadnutím na toto napätie preskúmam tieto dve podmienky za okolností sporu vo veci samej.

b) Poskytnutie výhody, o ktorú ide v spore vo veci samej, je pripísateľné Poľskej republike

71. Pokiaľ ide o podmienku vzťahujúcu sa na pripísateľnosť opatrenia, treba preskúmať, či sa možno domnievať, že verejné orgány sa podieľali na prijatí tohto opatrenia.[23]

72. V tejto súvislosti a ako to tvrdila ENEA a Komisia, povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou bola zavedená zákonným ustanovením, konkrétne článkom 9a ods. 8 zákona o energiách. V súlade s judikatúrou Súdneho dvora sa teda musí považovať za pripísateľnú štátu.[24]

73. Poľská vláda spochybnila túto pripísateľnosť, pričom tvrdila, že podstatné náležitosti kúpy elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou sú definované účastníkmi tejto transakcie za trhových podmienok bez zásahu štátu.

74. Myslím si, že toto tvrdenie vyplýva z nesprávnej identifikácie výhody, o ktorú ide v spore vo veci samej. Je pravda, že Poľská republika priamo neupravila podmienky – najmä cenu predaja – za ktorých sa nadobúda elektrická energia vyrobená kogeneráciou. V dôsledku toho sa tieto transakcie uskutočňujú „za trhových podmienok“ na trhu s elektrickou energiou, ako to tvrdila táto vláda.

75. Výhoda priznaná povinnosťou zásobovania však spočíva práve v zmene podmienok na trhu s elektrickou energiou a konkrétnejšie v zvýšení dopytu po elektrickej energii vyrobenej kogeneráciou.[25] Nie je však sporné, že táto zmena je vyvolaná povinnosťou zásobovania upravenou v článku 9a ods. 8 zákona o energiách a že je teda pripísateľná Poľskej republike.

76. Inými slovami, výhodu, o ktorú ide v spore vo veci samej, neposkytli dodávatelia elektrickej energie výrobcom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou spontánne, ale táto výhoda vyplýva zo zákonov a iných právnych predpisov vydaných Poľskou republikou. V tomto zmysle sa mi nezdá sporné, že poskytnutie tejto výhody je pripísateľné tomuto štátu.

21 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294, bod 23).

22 Pozri najmä rozsudky z 24. januára 1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10, body 24 až 26), ako aj z 13. marca 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, body 59 až 61).

23 Rozsudok z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, bod 17), ako aj uznesenie z 22. októbra 2014, Elcogás (C-275/13, neuverejnené, EU:C:2014:2314, bod 22).

24 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, bod 18); uznesenie z 22. októbra 2014, Elcogás (C-275/13, neuverejnené, EU:C:2014:2314, bod 23).

25 Pozri body 58 až 61 týchto návrhov.

77. Zostáva však overiť, či je poskytnutie uvedenej výhody financované zo štátnych prostriedkov.

c) Poskytnutie výhody, o ktorú ide v spore vo veci samej, nezahŕňa použitie štátnych prostriedkov

78. ENEA a Komisia tvrdili, že výhoda poskytnutá výrobcom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou bola financovaná zo štátnych prostriedkov.

79. Som však presvedčený, že táto výhoda nebola financovaná zo štátnych prostriedkov, ako to správne tvrdila poľská vláda. Podľa môjho názoru sú totiž z hľadiska pojmu štátnej pomoci okolnosti v spore vo veci samej porovnateľné s okolnosťami, ktoré viedli k rozsudku PreussenElektra [26].

80. V tejto súvislosti, ako vysvetlím nižšie, [27] sa mi zdá zvlášť dôležité nechápať formalisticky a selektívne rozsudok Stardust Marine [28], čo by mohlo spôsobiť značné rozšírenie pôsobnosti pojmu štátnej pomoci.

1) O neexistencii použitia štátnych prostriedkov

81. Ako som vysvetlil v bodoch 58 až 61 týchto návrhov, výhoda, ktorú mali výrobcovia elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, spočíva v zvýšení dopytu vyvolanom povinnosťou zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, ktoré vedie k zvýšeniu objemu predaja a/alebo predajnej ceny za tento typ elektrickej energie.

82. Treba určiť, či je táto výhoda poskytnutá zo štátnych prostriedkov.

83. Domnievam sa, že tomu tak nie je. Myslím si totiž, že táto výhoda je poskytnutá prostredníctvom prevodov prostriedkov medzi súkromnými osobami. Konkrétnejšie, táto výhoda je poskytnutá v neprospech výrobcov určitých typov elektrickej energie – keďže títo výrobcovia predajú svoju elektrickú energiu v menšom množstve alebo za nižšiu cenu – a v neprospech dodávateľov elektrickej energie – keďže títo dodávatelia sú povinní nadobudnúť elektrickú energiu vyrobenú kogeneráciou za cenu, ktorá je vyššia, ako je predajná cena elektrickej energie ponúkanej výrobcami iných typov elektrickej energie.

84. Inými slovami, výhoda, ktorú Poľská republika poskytla výrobcom elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, je „financovaná“ výrobcami iných typov elektrickej energie a dodávateľmi elektrickej energie.

85. Potvrdenie tejto úvahy nachádzam v bode 59 rozsudku PreussenElektra, v ktorom Súdny dvor rozhodol, že povinnosť súkromných dodávateľov elektrickej energie kupovať za určené minimálne ceny elektrickú energiu vyrobenú z obnoviteľných zdrojov energie nespôsobuje žiadny priamy alebo nepriamy prevod štátnych prostriedkov na podniky vyrábajúce tento typ elektrickej energie. Rovnako ako výhoda, o ktorú ide v spore vo veci samej, aj výhoda preskúmavaná v tejto veci, bola financovaná súkromnými subjektmi. [29]

86. Tak za okolností sporu vo veci samej, ako aj za okolností, ktoré viedli k rozsudku PreussenElektra, teda podniky, ktorým je uložená povinnosť zásobovania, nie sú poverené štátom, aby spravovali štátne prostriedky, ale majú povinnosť nákupu zo svojich vlastných finančných prostriedkov. [30]

26 Rozsudok z 13. marca 2001 (C-379/98, EU:C:2001:160).

27 Pozri body 89 až 104 týchto návrhov.

28 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

29 Pozri rozsudok z 13. marca 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, body 17 až 22 a 56).

30 Pozri v tejto súvislosti rozsudky zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413, bod 74), ako aj z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, body 34 a 35).

87. ENEA a Komisia sa pokúsili odlíšiť okolnosti vo veci PreussenElektra od okolností prejednávanej veci tvrdením vyvodeným z väčšinovej účasti Poľskej republiky na základnom imaní niekoľkých dodávateľov elektrickej energie, ktorým je uložená povinnosť zásobovania upravená v článku 9a ods. 8 zákona o energiách. [31]

88. Z dôvodov vysvetlených nižšie sa však domnievam, že túto argumentáciu treba zamietnuť.

2) O väčšinovej účasti štátu na základnom imaní niektorých dodávateľov elektrickej energie

89. Podľa argumentácie spoločnosti ENEA a Komisie samotná okolnosť, že štát má väčšinovú účasť na základnom imaní niekoľkých dodávateľov elektrickej energie stačí na to, aby sa prostriedky týchto dodávateľov zmenili na štátne prostriedky v súlade s tým, čo Súdny dvor vyslovil v bodoch 33 až 38 rozsudku Stardust Marine [32].

90. ENEA v tejto súvislosti spresňuje, že počas roka 2006 mali podniky ovládané poľskou vládou viac ako 80 % podielov na trhu predaja elektrickej energie koncovým odberateľom a nakúpili viac ako 85 % elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou.

91. Nemôžem súhlasiť s touto úvahou. Podľa môjho názoru okolnosť, že má Poľská republika väčšinu na základnom imaní dodávateľa elektrickej energie, sama osobe nestačí na záver o použití štátnych prostriedkov.

92. Presnejšie povedané, výklad rozsudku Stardust Marine [33], ktorý navrhuje Komisia, vyplýva podľa mňa z formalistického a selektívneho chápania spočívajúceho v izolovaní niekoľkých bodov tohto rozsudku bez zohľadnenia situácie, ktorá bola Súdnemu dvoru predložená na posúdenie v tejto veci, a bez zohľadnenia odôvodnenia, ktoré Súdny dvor neskôr vysvetlil v tomto rozsudku.

93. V prvom rade sa totiž uvedený rozsudok [34] týkal úplne špecifickej situácie, a to situácie, v ktorej bola finančná výhoda poskytnutá súkromnému podniku (Stardust Marine) iným súkromným podnikom (Crédit Lyonnais a jeho pobočky), v ktorom väčšinu na základnom imaní vlastnil štát a ktorý štát využíval ako svoju predĺženú finančnú ruku.

94. Táto situácia sa teda týka výkonu kontrolnej právomoci, ktorú štátu priznáva jeho postavenie väčšinového akcionára v súkromnom podniku. Ako zdôraznil Súdny dvor v bode 38 toho istého rozsudku, „štát je plne spôsobilý uplatňovaním svojho dominantného vplyvu na také podniky usmerniť použitie ich prostriedkov na prípadné na financovanie špecifických výhod v prospech iných podnikov“.

95. Prejednávaná vec sa však týka situácie úplne odlišnej od tej, ktorá bola Súdnemu dvoru predložená v rozsudku Stardust Marine, a to situácie, v ktorej výhodu stanovuje všeobecne záväzná právna úprava. Inými slovami, kontrolná právomoc štátu ako väčšinového akcionára, uvádzaná v bode 38 rozsudku Stardust Marine [35], je v kontexte prejednávanej veci irelevantná, keďže výhoda bola poskytnutá prostredníctvom výkonu zákonodarnej právomoci štátu.

31 Hoci v prejednávanej veci má v podnikoch, ktoré majú povinnosť zásobovania, väčšinovú majetkovú účasť štát, vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 13. marca 2001 PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, bod 55), mali v týchto podnikoch väčšinovú majetkovú účasť súkromné subjekty.

32 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

33 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

34 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

35 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

96. Túto irelevantnosť kontrolnej právomoci štátu ako väčšinového akcionára potvrdzuje skutočnosť, že daná právna úprava sa uplatňuje bez rozdielu na dodávateľov elektrickej energie, v ktorých väčšinu na základnom imaní vlastní štát, a na dodávateľov, v ktorých väčšinu na základnom imaní vlastnia súkromné subjekty, rovnako ako to bolo v prípade právnej úpravy, o ktorú išlo vo veci PreussenElektra.

97. Vzhľadom na uvedené si myslím, že odôvodnenie, ktoré Súdny dvor vypracoval v rozsudku Stardust Marine [36], nemožno uplatniť za okolností prejednávanej veci, keďže sa týka situácie odlišnej od tej, ktorá je predložená na posúdenie Súdneho dvora v prejednávanej veci.

98. V druhom rade, ak by sa Súdny dvor domnieval, že odôvodnenie vysvetlené v rozsudku Stardust Marine [37] možno uplatniť na okolnosti prejednávanej veci, Súdny dvor v bodoch 50 a 51 tohto rozsudku výslovne spresnil, že väčšinová účasť štátu na základnom imaní podniku nestačí na to, aby bolo možné považovať za splnenú podmienku týkajúcu sa pripísateľnosti, ktorú som preskúmal v predchádzajúcej časti. [38]

99. V takejto situácii sa totiž pripísateľnosť výhody štátu musí preukázať zistením, že štát skutočne vykonáva kontrolnú právomoc, ktorú mu priznáva jeho postavenie väčšinového akcionára, ako to Súdny dvor spresnil v bode 52 uvedeného rozsudku. V tejto súvislosti zdôrazňujem, že konkrétna účasť verejných orgánov, o ktorej uvažuje Súdny dvor v bodoch 52 až 56 uvedeného rozsudku, nevyplýva z výkonu zákonodarnej právomoci, ale naozaj z výkonu kontrolnej právomoci priznanej postavením väčšinového akcionára.

100. V kontexte sporu vo veci samej vnútroštátny súd výslovne zdôraznil, že správanie spoločnosti ENEA nebolo určované pokynmi verejných orgánov. Všeobecnejšie, a ako som to vysvetlil v bodoch 45 až 49 týchto návrhov, zo spisu predloženého Súdnemu dvoru vyplýva, že správanie spoločnosti ENEA, a najmä rozhodnutie odmietnuť ponuky predaja elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou v priebehu roka 2006, vyplývalo z obchodných rozhodnutí, ktoré súkromnoprávny podnik prijal úplne nezávisle.

101. V skutočnosti samotná existencia sporu vo veci samej medzi spoločnosťou ENEA a Poľskou republikou preukazuje *ab absurdo*, že táto podmienka nie je splnená, keďže ENEA nesplnila svoju povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou, a to proti vôli Poľskej republiky.

102. V treťom rade dodávam, že výklad navrhovaný spoločnosťou ENEA a Komisiou v praxi naráža na riziko nadmerného zahrnutia identifikované v bode 69 týchto návrhov. Tento výklad by totiž viedol k tomu, že ako štátna pomoc by sa posúdila každá výhoda stanovená vnútroštátnou právnou úpravou, ktorá so sebou prináša akúkoľvek nevýhodu pre prostriedky podniku, v ktorom väčšinu na základnom imaní vlastní štát. Pre názornosť, právna úprava stanovujúca minimálnu cenu, ktorá je vyššia ako skutočná hodnota tovaru alebo služby, by sa musela posúdiť ako štátna pomoc, pokiaľ by tieto tovary alebo službu nadobúdal podnik, ktorého väčšinovým vlastníkom je štát. Takýto výsledok sa mi javí ťažko zlučiteľný s rozsudkom van Tiggele [39].

36 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

37 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

38 Pozri tiež v tomto zmysle rozsudok zo 17. septembra 2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224, bod 31).

39 Rozsudok z 24. januára 1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10, body 24 až 26). Súdny dvor rozhodol, že stanovenie minimálnych maloobchodných cien nepredstavovalo štátnu pomoc, keďže výhody, ktoré prináša takýto zásah do tvorby cien pre distribútorov výrobku znášajú výlučne spotrebitelia, a tieto výhody nie sú priamo ani nepriamo poskytnuté zo štátnych prostriedkov.

103. Podľa môjho názoru tento extenzívny výklad vyplýva z formalistického chápania spočívajúceho v umelom spájaní rôznych línií judikatúry Súdneho dvora. Aby som bol konkrétnejší, nezdá sa mi možné domnievať sa, že podmienka vzťahujúca sa na pripísateľnosť je splnená z dôvodu existencie právnej úpravy podľa bodu 18 rozsudku Association Vent De Colère! a i.[40], a následne tvrdiť, že podmienka vzťahujúca sa na použitie štátnych prostriedkov je splnená z dôvodu väčšinovej účasti štátu na základnom imaní podnikov, na ktoré sa vzťahuje táto právna úprava podľa bodu 38 rozsudku Stardust Marine[41]. Tieto dve línie judikatúry sa totiž týkajú odlišných situácií, a to situácie, v ktorej je výhoda poskytnutá štátom pri výkone zákonodarnej právomoci (rozsudok Association Vent De Colère! a i.) a situácie, v ktorej je výhoda poskytnutá štátom pri výkone jeho kontrolnej právomoci ako väčšinového akcionára (rozsudok Stardust Marine). Ich závery treba teda uplatňovať oddelene.

104. Z uvedeného vyvodzujem, že väčšinová účasť štátu na základnom imaní niektorých podnikov, ktoré majú povinnosť zásobovania upravenú v článku 9a ods. 8 zákona o energiách, neumožňuje dospieť k záveru o použití štátnych prostriedkov v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

3) O neexistencii povinného príspevku alebo mechanizmu náhrady

105. Vzhľadom na niektoré tvrdenia uvádzané účastníkmi konania chcem ešte krátko odlíšiť okolnosti veci samej od okolností, ktoré viedli k rozsudkom Essent Netwerk Noord a i., ako aj Association Vent De Colère! a i.[42].

106. Pripomínam, že tieto dva rozsudky sa týkali povinných príspevkov, ktorých výšku a určenie stanovoval zákon. Súdny dvor rozhodol, že takéto mechanizmy financovania predstavovali zásahy zo štátnych prostriedkov.[43]

107. Okolnosti veci samej však treba odlíšiť, keďže nezahŕňajú žiadny rovnocenný mechanizmus financovania, prostredníctvom ktorého by Poľská republika organizovala vyberanie povinných príspevkov, ktorých výšku a určenie by stanovoval zákon.

108. Ako som totiž vysvetlil v bode 44 týchto návrhov, zásah Poľskej republiky sa obmedzuje na uloženie povinnosti zásobovania dodávateľom elektrickej energie a stanovenie minimálnej ceny pri predaji elektrickej energie koncovým odberateľom.

109. Za týchto okolností, ktoré sú porovnateľné s okolnosťami vo veci PreussenElektra, dodávatelia elektrickej energie nie sú poverení štátom, aby spravovali štátne prostriedky, ale je im uložená povinnosť nákupu z ich vlastných finančných prostriedkov.[44]

110. V tejto súvislosti zdôrazňujem, že stanovenie maximálnej ceny pri predaji elektrickej energie koncovým odberateľom malo za cieľ rozsúdiť medzi záujmami dodávateľov elektrickej energie a záujmami koncových odberateľov, ako to tvrdila poľská vláda na pojednávaní, a to tým, že sa dodávateľom zabráni, aby v celom rozsahu preniesli na koncových odberateľov dodatočné náklady vyplývajúce z povinnosti zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou.

40 Rozsudok z 19. decembra 2013 (C-262/12, EU:C:2013:851).

41 Rozsudok zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, nazývaný „Stardust Marine“ (C-482/99, EU:C:2002:294).

42 Rozsudky zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413), ako aj z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851).

43 Pozri rozsudky zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413, body 19 a 65 až 75), ako aj z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, body 3 a 22 až 37).

44 Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413, bod 74), ako aj z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, body 34 až 36).

111. Stanovenie tejto maximálnej ceny, ktorá obmedzuje možnosť dodávateľov elektrickej energie preniesť dodatočné náklady vyplývajúce z povinnosti zásobovania, tak umožňuje odlíšiť okolnosti vo veci samej od okolností vo veci Association Vent De Colère! a i., ktorá sa týkala vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá okrem iného garantovala úplnú náhradu dodatočných nákladov vyvolaných povinnosťou nákupu elektrickej energie veterného pôvodu. [45]

112. Na rozdiel od toho, čo tvrdila Komisia, existencia tejto maximálnej predajnej ceny neznamená, že dodávateľ elektrickej energie, akým je napríklad ENEA, spravuje štátne prostriedky v zmysle judikatúry Taliansko/Komisia a Steinike & Weinlig [46].

113. Ako to totiž uviedla samotná Komisia, Súdny dvor v týchto dvoch rozsudkoch rozhodol, že finančné prostriedky pochádzajúce z povinných príspevkov uložených právnou úpravou členského štátu, ktoré sú spravované a rozdeľované v zmysle tejto právnej úpravy, sa môžu považovať za štátne prostriedky v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, aj keď sú ich správou poverené subjekty, ktoré nie sú verejnými orgánom. [47]

114. Táto judikatúra však nie je relevantná za okolností vo veci samej, keďže, ako som vysvetlil vyššie, Poľská republika sa obmedzila na to, že uložila povinnosť zásobovania a stanovila maximálnu predajnú cenu, bez zavedenia povinného príspevku alebo rozdeľovania finančných prostriedkov, ktoré sú výnosom z takýchto príspevkov.

115. Vzhľadom na uvedené sa domnievam, že povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou, o ktorú ide v spore vo veci samej, nezahŕňa použitie štátnych prostriedkov a teda nepredstavuje štátnu pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

4. O spôsobilosti výhody ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a narušiť hospodársku súťaž

116. V záujme úplnosti a pre prípad, ak by sa Súdny dvor domnieval, že povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, je financovaná zo štátnych prostriedkov, chcem stručne preskúmať podmienky vzťahujúce sa na spôsobilosť výhody ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a narušiť hospodársku súťaž.

117. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že na účely kvalifikácie štátnej pomoci nie je nevyhnutné preukázať skutočný vplyv poskytnutej pomoci na obchod medzi členskými štátmi a skutočné skreslenie hospodárskej súťaže, ale treba len preskúmať, či táto pomoc môže ovplyvniť tento obchod a narušiť hospodársku súťaž. [48]

118. Predovšetkým keď pomoc poskytnutá členským štátom posilní postavenie podniku voči postaveniu iných konkurenčných podnikov v rámci obchodu v Únii, treba tieto konkurenčné podniky považovať za ovplyvnené pomocou. [49]

45 Rozsudok z 19. decembra 2013, Association Vent De Colère! a i. (C-262/12, EU:C:2013:851, body 14, 26, 36 a 37).

46 Rozsudky z 2. júla 1974, Taliansko/Komisia (173/73, EU:C:1974:71), ako aj z 22. marca 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52).

47 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 2. júla 1974, Taliansko/Komisia (173/73, EU:C:1974:71, bod 35), ako aj z 22. marca 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, body 1 a 21).

48 Pozri najmä rozsudky z 15. júna 2006, Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 a C-41/05, EU:C:2006:403, bod 34 a citovanú judikatúru), ako aj zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 23).

49 Pozri najmä rozsudky zo 17. septembra 1980, Philip Morris Holland/Komisia (730/79, EU:C:1980:209, bod 11); zo 17. júna 1999, Belgicko/Komisia (C-75/97, EU:C:1999:311, bod 47), ako aj zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 24 a citovanú judikatúru).

119. Okrem toho nie je nevyhnutné, aby sa podnik príjemca sám zúčastňoval na obchode v rámci Únie. Ak totiž členský štát poskytne podniku pomoc, môže sa činnosť v rámci štátu udržať alebo zvýšiť s takým následkom, že sa šance podnikov so sídlom v iných členských štátoch vstúpiť na trh tohto členského štátu znížia. Okrem toho posilnenie podniku, ktorý sa až dovtedy nezúčastňoval na obchode v rámci Únie, ho môže dostať do postavenia, ktoré mu umožní preniknúť na trh iného členského štátu. [50]

120. Napokon neexistuje prah alebo percento, pri ktorého nedosiahnutí možno usudzovať, že obchod medzi členskými štátmi nie je ovplyvnený. Relatívne malá suma pomoci alebo relatívne malá veľkosť prijímajúceho podniku totiž *a priori* nevylučujú, že obchod medzi členskými štátmi je ovplyvnený. [51]

121. V kontexte sporu vo veci samej povinnosť zásobovania zlepšuje konkurenčné postavenie výrobcov elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou, keďže zvyšuje dopyt po tomto type elektrickej energie, čo vedie k zvýšeniu predaných množstiev a predajnej ceny. [52]

122. V dôsledku toho sa mi nezdá sporné, že táto povinnosť môže narušiť hospodársku súťaž na trhu s elektrickou energiou.

123. Navyše uvedená povinnosť zásobovania ovplyvňuje obchod v rámci Európy, keďže zlepšuje konkurenčné postavenie výrobcov elektrickej energie vyrobenej kogeneráciou vo vzťahu k výrobcom tohto typu elektrickej energie usadeným v iných členských štátoch tak na domácom trhu, ako aj na vývoznom trhu.

124. Dodávam, že Súdny dvor v bode 77 rozsudku Essent Netwerk Noord a i. rozhodol, že finančná pomoc poskytnutá výrobcom elektrickej energie v Holandsku mohla ovplyvniť obchod v rámci Európy jednak vzhľadom na okolnosť, že títo výrobcovia boli v súťažnom vzťahu s výrobcami elektrickej energie z iných členských štátov, a jednak vzhľadom na kontext liberalizácie trhu s elektrickou energiou a z toho vyplývajúcu intenzívnu hospodársku súťaž. [53] Nevidím žiadny dôvod na to, aby sa táto úvaha nevzťahovala na okolnosti vo veci samej.

125. V dôsledku toho si myslím, že povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, môže ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a narušiť hospodársku súťaž.

B. O dôsledkoch hypotetickej existencie štátnej pomoci (druhá a tretia otázka)

126. Tieto dve otázky vnútroštátny súd položil – a sú relevantné – iba v prípade, keď povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, treba posúdiť ako štátnu pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ.

127. Keďže navrhujem Súdnemu dvoru, aby odpovedal na prvú otázku v tom zmysle, že táto povinnosť nepredstavuje štátnu pomoc, navrhujem mu rovnako, aby neodpovedal na ďalšie dve položené otázky.

50 Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 17. júna 1999, Belgicko/Komisia (C-75/97, EU:C:1999:311, bod 47); z 24. júla 2003, Altmark Trans a Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415, body 77 a 78), ako aj zo 16. apríla 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, bod 25).

51 Pozri najmä rozsudky z 21. marca 1990, Belgicko/Komisia (C-142/87, EU:C:1990:125, bod 43); z 29. apríla 2004, Grécko/Komisia (C-278/00, EU:C:2004:239, bod 69 a citovanú judikatúru); z 3. marca 2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130, bod 32), ako aj zo 17. júla 2008, Essent Netwerk Noord a i. (C-206/06, EU:C:2008:413, bod 76).

52 Pozri body 58 až 61 týchto návrhov.

53 Rozsudok zo 17. júla 2008 (C-206/06, EU:C:2008:413). Súdny dvor však spresnil, že vyplatené sumy tvorili štátnu pomoc iba v rozsahu, v akom predstavovali ekonomickú výhodu, a nie kompenzáciu za plnenie povinností verejnej služby (bod 96 rozsudku). Pozri rovnako rozsudok z 29. apríla 2004, Grécko/Komisia (C-278/00, EU:C:2004:239, bod 70), v ktorom Súdny dvor zdôrazňuje, že okolnosť, že prijímajúce podniky vykonávajú činnosť v sektore zvlášť vystavenom hospodárskej súťaži môže zohrávať rozhodujúcu úlohu pri posúdení účinku pomoci.

128. Napriek tomu ich však chcem stručne preskúmať pre prípad, ak by Súdny dvor rozhodol, že táto povinnosť predstavuje štátnu pomoc.

1. O možnosti spoločnosti ENEA odvolávať sa na porušenie zákazu vykonania štátnej pomoci (druhá otázka)

129. Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd Súdneho dvora pýta, či sa dodávateľ elektrickej energie, ktorý sa považuje za „subjekt pod kontrolou štátu“ a ktorému bola uložená povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, môže na vnútroštátnom súde odvolávať na porušenie článku 107 ZFEÚ.

130. V tejto súvislosti z ustálenej judikatúry vyplýva, že uskutočňovanie systému dohľadu nad štátnou pomocou, ako vyplýva z článku 108 ZFEÚ a súvisiacej judikatúry Súdneho dvora, prináleží na jednej strane Komisii a na druhej strane vnútroštátnym súdom.[54]

131. Zatiaľ čo totiž posudzovanie zlučiteľnosti opatrení pomoci so spoločným trhom patrí do výlučnej právomoci Komisie a podlieha pritom preskúmaniu súdmi Únie, vnútroštátne súdy zabezpečujú ochranu práv osôb podliehajúcich súdnej právomoci v prípade porušenia zákazu vykonať štátnu pomoc upraveného v článku 108 ods. 3 ZFEÚ.[55]

132. Z tohto rozdelenia úloh medzi Komisiu a vnútroštátne súdy vyplýva, že osoby podliehajúce súdnej právomoci sa nemôžu pred vnútroštátnymi súdmi odvolávať na nezlučiteľnosť opatrenia pomoci s článkom 107 ZFEÚ. Inými slovami, článok 107 ZFEÚ nemá priamy účinok.[56]

133. Naopak, tie isté osoby podliehajúce súdnej právomoci sa môžu pred vnútroštátnymi súdmi odvolávať na vykonanie opatrenia pomoci, ktoré je protiprávne z hľadiska článku 108 ods. 3 ZFEÚ. Zásah vnútroštátnych súdov je následkom priameho účinku priznaného poslednej vete článku 108 ods. 3 ZFEÚ.[57]

134. Súdny dvor spresnil, že bezprostredná uplatniteľnosť zákazu vykonania uvedeného v tomto ustanovení sa vzťahuje na každú pomoc, ktorá by bola vykonaná bez toho, aby bola oznámená, a v prípade, ak došlo k oznámeniu, prejavuje sa táto bezprostredná uplatniteľnosť počas fázy predbežného preskúmania, a ak Komisia začne kontradiktórne konanie, až do konečného rozhodnutia.[58]

135. Vnútroštátny súd však v tejto súvislosti uviedol, že právna úprava, o ktorú ide v spore vo veci samej, nebola oznámená Komisii v súlade s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ.[59] Ak by sa teda Súdny dvor domnieval, že povinnosť zásobovania uloženú touto právnou úpravou, treba posúdiť ako štátnu pomoc, bolo by z toho potrebné vyvodiť, že táto pomoc bola vykonaná v rozpore s uvedeným ustanovením.

54 Pozri najmä rozsudky z 21. novembra 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, bod 8), ako aj z 8. decembra 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, bod 25).

55 Pozri najmä rozsudky z 21. novembra 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, body 9 a 10), ako aj z 8. decembra 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, bod 27 a citovanú judikatúru).

56 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 19. júna 1973, Capolongo (77/72, EU:C:1973:65, body 4 až 6); z 22. marca 1977, Iannelli & Volpi (74/76, EU:C:1977:51, bod 12), ako aj z 22. marca 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, body 9 a 10).

57 Pozri v tomto zmysle rozsudky z 11. decembra 1973, Lorenz (120/73, EU:C:1973:152, body 7 a 8); z 21. októbra 2003, van Calster a i. (C-261/01 a C-262/01, EU:C:2003:571, bod 53), ako aj z 13. januára 2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, bod 17).

58 Pozri najmä rozsudok z 21. novembra 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, bod 11).

59 Pozri bod 27 týchto návrhov.

136. V tejto súvislosti nevidím žiadny dôvod, prečo by mal byť dodávateľ elektrickej energie, akým je ENEA, zbavený možnosti odvolávať sa na porušenie článku 108 ods. 3 poslednej vety ZFEÚ z dôvodu, že štát vlastní väčšinu alebo celé jeho základné imanie.

137. Ako to správne tvrdila Komisia, Súdny dvor už niekoľkokrát uznal možnosť subjektu, ktorý poskytuje neoznámenú pomoc, odvolávať sa na článok 108 ods. 3 ZFEÚ s cieľom vymáhať pomoc alebo ukončiť jej poskytovanie. [60]

138. V dôsledku toho sa domnievam, že na druhú položenú otázku treba odpovedať v tom zmysle, že dodávateľ elektrickej energie, akým je ENEA, ktorému je uložená povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, sa môže pred vnútroštátnym súdom odvolávať na porušenie článku 108 ods. 3 ZFEÚ.

2. O možnosti uložiť pokutu za odmietnutie poskytnúť štátnu pomoc (tretia otázka)

139. Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či prípadná nezlučiteľnosť povinnosti zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou s článkom 107 ZFEÚ vylučuje možnosť uložiť peňažnú pokutu podniku, ktorý túto povinnosť nesplnil.

140. Ako som vysvetlil v predchádzajúcej časti, osoby podliehajúce súdnej právomoci sa pred vnútroštátnymi súdmi nemôžu odvolávať na nezlučiteľnosť s článkom 107 ZFEÚ, ale zato sa môžu dovolávať porušenia článku 108 ods. 3 ZFEÚ.

141. V dôsledku toho považujem za vhodné preformulovať položenú otázku tak, že jej cieľom je v podstate určiť, či prípadné vykonávanie povinnosti zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, ktoré je z hľadiska článku 108 ods. 3 ZFEÚ protiprávne, vylučuje možnosť uložiť peňažnú pokutu podniku, ktorý túto povinnosť nesplnil.

142. Na pojednávaní sa ukázala nezhoda medzi spoločnosťou ENEA a poľskou vládou v otázke, ako Národný fond pre ochranu životného prostredia a vodné hospodárstvo využíva výnos z peňažných pokút uložených podľa článku 56 zákona o energiách. Podľa spoločnosti ENEA tento fond využíval výnos z týchto peňažných pokút najmä na poskytovanie pôžičiek a subvencií na projekty výroby elektrickej energie kogeneráciou. Podľa poľskej vlády bolo takéto použitie povolené príslušnou vnútroštátnou právnou úpravou až od roku 2007.

143. V tejto súvislosti zdôrazňujem, že Súdnemu dvoru nebola položená otázka týkajúca sa použitia výnosu z peňažných pokút uložených podľa článku 56 zákona o energiách uvedeným fondom, ale otázka týkajúca sa výlučne vnútroštátnych opatrení zavádzajúcich povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu napokon neobsahuje žiadne presné informácie o použití výnosu z týchto peňažných pokút. Nevylučujem, že toto použitie môže mať za následok existenciu pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, myslím si však, že Súdny dvor sa v prejednávanej veci nemôže v tejto súvislosti vyjadriť.

144. Napriek tomu, ak by Súdny dvor rozhodol, že povinnosť zásobovania, o ktorú ide v spore vo veci samej, predstavuje pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, bolo by potom potrebné domnievať sa, že vykonávanie tejto povinnosti, ktoré je z hľadiska článku 108 ods. 3 ZFEÚ protiprávne, vylučuje možnosť uložiť peňažnú pokutu podniku, ktorý túto povinnosť nesplnil.

60 Pozri rozsudky z 3. marca 2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130); z 8. decembra 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814), a zo 17. septembra 2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224). Súdny dvor rovnako rozhodol, že súkromná osoba môže mať záujem na tom, aby sa pred vnútroštátnymi súdmi dovolávala priameho účinku zákazu vykonania uvedeného v článku 108 ods. 3 poslednej vete ZFEÚ nielen s cieľom dosiahnuť zrušenie negatívnych účinkov narušenia hospodárskej súťaže, ktoré bolo vyvolané poskytnutím protiprávnej pomoci, ale aj s cieľom dosiahnuť vrátenie dane vybranej v rozpore s týmto ustanovením. Pozri najmä rozsudok z 13. januára 2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, bod 19).

145. Z ustálenej judikatúry totiž vyplýva, že úpravu sankcií treba považovať za odporujúcu právu Únie, keď trestá porušenie povinnosti, ktorá samotná bola uznaná za odporujúcu právu Únie. [61]

VI. Návrh

146. Vzhľadom na uvedené navrhujem Súdnemu dvoru, aby na otázky, ktoré položil Sąd Najwyższy (Najvyšší súd, Poľsko), odpovedal takto:

Povinnosť zásobovania elektrickou energiou vyrobenou kogeneráciou uložená vnútroštátnou právnou úpravou, o ktorú ide v spore vo veci samej, nemožno posúdiť ako štátnu pomoc v zmysle článku 107 ods. 1 ZFEÚ, keďže výhoda, ktorú priznáva výrobcom tohto typu elektrickej energie, nie je poskytnutá zo štátnych prostriedkov.

61 Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 16. februára 1978, Schonenberg a i. (88/77, EU:C:1978:30, bod 16); z 28. marca 1979, Rivoira (179/78, EU:C:1979:89, bod 14); z 3. júla 1980, Pieck (157/79, EU:C:1980:179, bod 16), ako aj z 11. septembra 2003, Safalero (C-13/01, EU:C:2003:447, bod 45).